

Improving the efficiency of cash flow management: the case of JSC Kazakhtelecom

Laura A. Kuanova¹, Aliya S. Shadkam¹

¹Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Abstract

This study undertakes a comprehensive evaluation of cash flow management practices, employing both quantitative and qualitative methodologies to assess the financial performance of a leading telecommunications company over a five-year period (2019–2023). Utilizing a descriptive-analytical research design, the analysis integrates horizontal financial analysis, liquidity ratios, and financial stability indicators to uncover inefficiencies, identify potential risks, and formulate strategies for improvement. The horizontal analysis examines temporal trends across operational, investment, and financial activities, while coefficient-based liquidity assessments evaluate short-term solvency. Additionally, financial stability ratios provide insights into long-term sustainability by measuring the balance between equity and debt, operational maneuverability, and the overarching stability of financial structures. The findings reveal that JSC "Kazakhtelecom" could enhance its cash flow efficiency by adopting a more integrated and adaptive approach. This includes improving cash flow forecasting, streamlining expense management, reducing over-reliance on debt, and reinforcing liquidity management practices. The study underscores that a proactive and comprehensive approach to managing cash flow not only ensures operational stability but also strengthens the company's capacity to navigate economic volatility. Additional strategies recommended include renegotiating key supplier contracts to optimize payment terms, implementing advanced risk management tools to mitigate potential cash flow disruptions, and refining financial planning processes to align with long-term strategic goals.

Keywords: cash flow management, financial efficiency, liquidity ratios, horizontal analysis, financial stability

Ақша ағындарын басқару тиімділігін арттыру:

Қазақтелеком АҚ

Куанова Л.А.¹, Шадкам А.^{1*}

¹әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Алматы, Қазақстан

Түйін

Зерттеу жетекші телекоммуникациялық "Қазақтелеком" компаниясының бес жылдық кезеңдегі (2019-2023) қаржылық көрсеткіштерін бағалау үшін сандық және сапалық әдістемелерді пайдалана отырып, ақша ағындарын басқару тәжірибесін жан-жақты бағалауды жүргізеді. Зерттеуге сипаттамалық-аналитикалық тәсілді қолдана отырып, талдау тиімсіздікті анықтау, ықтимал тәуекелдерді анықтау және жақсарту стратегияларын әзірлеу үшін горизонталды қаржылық талдауды, өтімділік коэффициенттерін және қаржылық тұрақтылық көрсеткіштерін біріктіреді. Горизонталды талдау операциялық, инвестициялық және қаржылық қызметтегі уақыт тенденцияларын зерттейді, ал коэффициенттерге негізделген өтімділікті бағалау қысқа мерзімді төлем қабілеттілігін бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қаржылық тұрақтылық коэффициенттері меншікті капитал мен қарыз арасындағы тепе-теңдікті, операциялық маневрлікті және қаржылық құрылымдардың жалпы тұрақтылығын өлшеу арқылы ұзақ мерзімді тұрақтылық туралы түсінік береді. Алынған деректер "Қазақтелеком" АҚ неғұрлым кешенді және бейімделгіш тәсілді қолдану есебінен өзінің ақша ағындарының тиімділігін арттыра алатынын көрсетеді. Бұған ақша қаражаттарының қозғалысын болжауды жақсарту, шығындарды басқаруды оңтайландыру, қарызға шамадан тыс тәуелділікті азайту және өтімділікті басқару әдістерін жетілдіру кіреді. Зерттеу ақша ағындарын басқарудың белсенді және жан-жақты тәсілі операциялық тұрақтылықты қамтамасыз етіп қана қоймайды, сонымен қатар компанияның экономикалық тұрақсыздықты жеңу қабілетін нығайтады. Ұсынылатын қосымша стратегияларға төлем шарттарын оңтайландыру үшін негізгі жеткізушілермен келісімшарттардың шарттарын қайта қарау, ақша ағынының ықтимал бұзылуын болдырмау үшін тәуекелдерді басқарудың озық құралдарын енгізу және ұзақ мерзімді стратегиялық мақсаттарға сәйкес қаржылық жоспарлау процестерін жетілдіру кіреді.

Кілт сөздер: ақша ағындарын басқару, қаржылық тиімділік, өтімділік коэффициенттері, горизонталды талдау, қаржылық тұрақтылық

Повышение эффективности управления денежными потоками: на примере АО Казахтелеком

Куанова Л.А.¹, Шадкам А.С.^{1*}

¹*Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан*

Аннотация

В данном исследовании проводится всесторонняя оценка практики управления денежными потоками с использованием как количественных, так и качественных методологий для оценки финансовых показателей ведущей телекоммуникационной компании за пятилетний период (2019-2023). Используя описательно-аналитический подход к исследованию, анализ объединяет горизонтальный финансовый анализ, коэффициенты ликвидности и показатели финансовой стабильности для выявления неэффективности, выявления потенциальных рисков и разработки стратегий улучшения. Горизонтальный анализ исследует временные тенденции в операционной, инвестиционной и финансовой деятельности, в то время как оценка ликвидности на основе коэффициентов позволяет оценить краткосрочную платежеспособность. Кроме того, коэффициенты финансовой устойчивости дают представление о долгосрочной устойчивости, измеряя баланс между собственным капиталом и долгом, операционную маневренность и общую стабильность финансовых структур. Полученные данные свидетельствуют о том, что АО "Казахтелеком" могло бы повысить эффективность своих денежных потоков за счет применения более комплексного и адаптивного подхода. Это включает в себя улучшение прогнозирования движения денежных средств, оптимизацию управления расходами, снижение чрезмерной зависимости от долга и совершенствование методов управления ликвидностью. В исследовании подчеркивается, что проактивный и комплексный подход к управлению денежными потоками не только обеспечивает операционную стабильность, но и укрепляет способность компании справляться с экономической нестабильностью. Дополнительные стратегии включают пересмотр условий контрактов с ключевыми поставщиками, внедрение передовых инструментов управления рисками для предотвращения потенциальных сбоев в движении денежных средств и совершенствование процессов финансового планирования.

Ключевые слова: управление денежными потоками, финансовая эффективность, коэффициенты ликвидности, горизонтальный анализ, финансовая устойчивость

Kіріспе

Ақша ағынын басқару кәсіпорынның қаржылық және операциялық құрылымында, әсіресе телекоммуникация саласындағы капиталы жоғары секторларда маңызды рөл атқаратынын ескере отырып, оның оңтайландыруы өтімділікті қамтамасыз ету, өсу қарқынын сақтау және тәуекелдерді азайту үшін маңызды болып табылады. Телекоммуникациялық компаниялар үлкен капиталдық инвестицияларды, инфрақұрылымды жаңартуды және қарқынды дамып келе жатқан технологияларды енгізуді талап ететін ерекше қиындықтарға тап болады. Аталған талаптар құбылмалы нарықтық жағдайлармен және экономикалық белгісіздіктермен бірге қаражаттың тиімді ағынын басқаруды қаржы құралы ретінде ғана емес, сонымен бірге стратегиялық міндет ретінде де қарастыруды қажет етеді. Ақша ағынын басқарудың тиімділігі компанияның ағымдағы қаржылық міндеттемелерін орындау, операциялық талаптарын орындау және ұзақ мерзімді инвестицияларға ресурстарды стратегиялық бөлу қабілетін анықтайды. Бұл тәжірибе төленбеген қарыздардың, жоғары операциялық шығындардың және ірі жобаларға байланысты қаржылық міндеттемелердің күрделілігін басқаруда маңызды рөл атқарады. Ақша ағындары мен шығыстарын тиімді басқару компанияға өтімділікті оңтайландыруға, сыртқы қаржыландыруға тәуелділікті азайтуға және қаржылық тұрақтылықты нығайтуға мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер сонымен қатар шешім қабылдау процесін жақсартады, кәсіпорындарға шығындарға басымдық беруге, қарыздарды сауатты басқаруға және күнделікті операцияларды қолдау үшін жеткілікті айналым капиталына ие болуға мүмкіндік береді [1].

Ақша ағындарын басқару мәселесінің орталық тұжырымдамасы оның екі жақты міндетінде жатыр: операциялық ақша ағындары мен олардың кетуі арасындағы тепе-теңдікті сақтай отырып, қысқа мерзімді міндеттемелерді орындау үшін өтімді активтердің жеткіліктілігін қамтамасыз ету міндеттері. Бұл тепе-теңдік компанияларға қаржылық тұрақтылығына қауіп төндірмей өсу мүмкіндіктерін пайдалануға мүмкіндік беру үшін өте маңызды. Сонымен қатар, ақша ағындарын басқару күтпеген ақша тапшылығымен, ресурстарды тиімсіз бөлумен және қаржылық мүмкіндіктердің шамадан тыс кеңеюімен байланысты қаржылық тәуекелдерден қорғау қызметін атқарады [2]. Жедел өтімділікті басқару мен тұрақты операциялық ағындарды қамтамасыз ету арасындағы өзара әрекеттесу ақша ағындарын басқарудың көпқырлы мақсаттарын айқындайды, оның ішінде өтімділікті арттыру, айналым капиталының тиімділігін оңтайландыру және қаражатты бәсекелес басымдықтар арасында орынды бөлу қамтамасыз етіледі.

Зерттеу 2019 жылдан 2023 жылға дейінгі кезеңдегі жетекші телекоммуникация провайдері "Қазақтелеком" АҚ-дағы ақша ағындарын басқарудың ерекшеліктерін зерттейді. Горизонталды талдау әдісін қолдана отырып, зерттеу ақша ағындарының құрылымдық құрамын талдайды, оларды операциялық, қаржылық және инвестициялық қызметке жіктейді. Егжей-тегжейлі зерттеу компанияның ақша ағыны тәжірибесінің тиімділігін көрсетіп, операциялық көрсеткіштеріне әсер ететін ықтимал тиімсіздіктерді анықтауға мүмкіндік береді.

Осы тұрғыдан зерттеу ақша ағындарының стратегиялары мен компанияның операциялық тиімділік пен қаржылық тұрақтылықты сақтау қабілеті арасындағы байланысты ашуды мақсат етеді [3, 4]. Сонымен қатар, зерттеу ақша ағындары тәжірибесінің тиімділігін коэффициенттер талдауы арқылы бағалап, тиімді ұсыныс беруге бағытталған. Бұл жетілдірілген әдіснамалық тәсіл өтімділіктің дәстүрлі коэффициенттерінен асатын ақша ағыны қызметінің негізгі қаржылық мақсаттарға сәйкестігі туралы кеңейтілген негіз ұсынады. Зерттеу нәтижелері бюджетті әзірлеуді оңтайландыруды, тауарлық-материалдық қорларды басқаруды, сондай-ақ дебиторлық және кредиторлық берешек циклдарын қоса алғанда, жақсарту бағыттарын анықтауға бағытталған. Осы маңызды компоненттерді қарастыра отырып, зерттеу телекоммуникация секторындағы ақша ағындарын басқаруды жетілдірудің кешенді стратегияларын ұсынуға бағытталған.

Қорыта келгенде, зерттеу тұрақты өсуге қол жеткізудегі стратегиялық қаржылық тәжірибенің маңыздылығын көрсете отырып, ақша ағындарын оңтайландырудың сенімді жүйесін құруға бағытталған. "Қазақтелеком" АҚ-нан алынған ақпарат телекоммуникация саласындағы нақты міндеттер мен мүмкіндіктерді ғана емес, сондай-ақ ұқсас динамикалық секторлардағы ақша ағындарын басқаруды жақсарту жоспарын ұсынады. Ақша ағындарының тиімді әдістерін стратегиялық интеграциялау арқылы компаниялар тұрақтылық пен бейімделу арқылы заманауи экономикалық жағдайға сәйкес күресуге қабілетті болады.

Бұл зерттеудің мақсаттары жан-жақты талдауға және "Қазақтелеком" АҚ шеңберіндегі ақша ағындарын басқарудың тиімділігін арттыруға бағытталып бірнеше сатыдан тұрады. Біріншіден, 2019-2023 жылдар аралығындағы ақша ағыны құрылымдық құрамына назар аударып, горизонталды талдау жүргізу. Ақша ағыны операциялық, қаржылық және инвестициялық қызметке жіктеліп, ресурстардың әртүрлі бизнес функциялары бойынша бөліну жолдары және пайдалануы жөнінде түсінік береді. Екіншіден, коэффициенттерді талдау арқылы ақша ағындарының тиімділігін бағалау жүргізіледі. Өтімділіктің дәстүрлі коэффициенттері бағалаудың бір бөлігі болғанымен, компанияның ақша ағындарын басқару тәжірибесінің жалпы тиімділігін бағалау үшін қаржылық көрсеткіштердің кең спектрі қолданылады. Аталған талдау операциялық тұрақтылық пен табыстылыққа әсер етуі мүмкін тиімді және тиімсіз жақтарды анықтай отырып, ақша ағыны тәжірибесі мен компанияның қаржылық көрсеткіштері арасындағы байланысты анықтауға бағытталған. Зерттеудің маңызды мақсаттарының бірі ақша ағындарын басқару тәжірибесін жақсартуға бағытталған нақты амалдарды анықтау болып табылады. Бұл бюджет әзірлеу, тауарлық-материалдық құндылықтарды бақылау, дебиторлық және кредиторлық берешек процестерін оңтайландыру сияқты факторларды қарастыруды қамтиды. Мақала тиімсіздіктерді анықтау және мақсатты стратегияларды зерттеу арқылы өтімділікті арттыру және ресурстарды пайдалану мүмкіндіктерін ашуға бағытталған.

Ақша ағындарын басқарудың тиімділігін арттыру бәсекеге қабілеттілік пен қаржылық тұрақтылықты сақтауға ұмтылатын кәсіпорындар үшін өзекті міндетке айналды. Ақша ағындарын тиімді басқару ұйымның қаржылық жағдайының негізі болып табылады, сонымен бірге стратегиялық өсуге ықпал ете отырып, күнделікті операциялардың үздіксіз жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. Мунгал мен Лалл Гарбхарран ақша ағындарын басқарудағы тиімсіздік, әсіресе құрылымдық қаржылық тәжірибесі жоқ шағын бизнес үшін айтарлықтай операциялық мәселелер тудыруы мүмкін екенін атап көрсетеді. Ғалымдар ақша ағындары процестерін оңтайландыру өтімділікті арттырып қана қоймайды, сонымен қатар ұзақ мерзімді тұрақтылық пен табысқа ықпал етеді деп мәлімдейді [5]. Африфа мен Тингбани ақша ағындарын басқарудың тиімділігін арттыру шағын және орта бизнестің жалпы көрсеткіштеріне оң әсерін ететінін зерттеуді жалғастыруда. Ақша ағындарының оңтайландырылған тәжірибесі бар кәсіпорындар операциялық қажеттіліктер мен ұзақ мерзімді инвестициялық мақсаттар арасындағы алшақтықты тиімді түрде қысқартатынын көрсетеді [6]. Айналым капиталын басқару стратегияларын жетілдіре отырып, кәсіпорындар қаржылық тұрақтылығын нығайтып қана қоймай, сонымен қатар тұрақты өсу мүмкіндіктерін ашады. Ақша ағындарын басқарудағы тиімділік қаржылық ресурстарды нақты бәсекелестік артықшылықтарға айналдырудың катализаторы ретінде әрекет етеді. Аггрей Китере Кенияның коммерциялық банк секторындағы ақша ағындарын басқарудағы тиімсіздікке ықпал ететін нақты тәжірибелерге тоқталады. Дебиторлық берешектің кешігуі, қолма-қол ақшаны жеткіліксіз бюджеттеу және бақылау тетіктерінің жеткіліксіздігі сияқты мәселелер елеулі кедергілер ретінде анықталды [7]. Китере болжау құралдарын, дебиторлық берешектің тиімді жүйелерін және шоттарды уақтылы салыстыруды біріктіретін ақша ағындарын басқарудың құрылымдық жүйесін енгізуді ұсынады. Аталған шаралар тиімді қолданылған кезде ақша ағыны процестерінің жылдамдығы мен дәлдігін едәуір арттырып, жалпы тиімділікті арттыра алады.

Ақша ағындарын басқарудың тиімділігін арттырудың тағы бір негізгі аспектісі технологияны пайдалану болып табылады. Нақты уақыттағы аналитика, автоматтандырылған шот-фактура жүйелері және машиналық оқытуға негізделген болжау құралдары сияқты озық қаржылық технологияларды енгізу кәсіпорындардың ақша ағындарын бақылау және басқару қабілетін түбегейлі өзгертті. Бұл инновациялар қолмен жасалатын қателерді азайтып қана қоймайды, сонымен қатар бизнеске қолма-қол ақшаның жетіспеушілігін болжауға және қаражатты бөлуді оңтайландыруға мүмкіндік беретін тиімді ақпарат береді. Қарқынды дамып келе жатқан экономикалық жағдайда бұл технологияларды енгізу бизнестің икемді және жауапты болуы үшін өте маңызды [8]. Сонымен қатар, ақша ағындарын басқаруды стратегиялық қаржылық жоспарлаумен үйлестіру тиімділікті едәуір арттыра алады. Ақша ағындарын басқаруға проактивті көзқарасты қабылдаған және технологияны қаржылық стратегияларына енгізетін кәсіпорындар шығындарға дұрыс басымдық бере алады, қаржыландыру көздерін оңтайландырады және болашақ өсуді жоспарлай алады. Мұндай сәйкестік ақша

ағындарын басқару оқшауланған процесс ретінде емес, ұйымның стратегиялық мақсаттарының негізгі элементі ретінде қарастырылуын қамтамасыз етеді. Ақша ағындарын басқарудың тиімділігін арттыру ішкі ұйымдастырушылық тәжірибені реттеуді де талап етеді. Осы ретте басшылық ақша ағындарын басқару стратегиялық функция ретінде басымдыққа ие болатын қаржылық тәртіп мәдениетін қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Нақты қарым-қатынас, сенімді оқыту бағдарламалары және ақша ағындарының тиімділігін жүйелі түрде тексеру тиімсіздікті анықтауға және түзету шараларын жылдам енгізуге көмектеседі. Тиімділікті арттырудың тағы бір кілті – ол дебиторлық және кредиторлық берешек процестерін оңтайландыру. Шот-фактураларды уактылы рәсімдеу, автоматтандырылған төлем жүйелері және жабдықтаушылармен және тапсырыс берушілермен төлем шарттарын жасау ақша ағындарының кешігуін едәуір төмендетуі мүмкін. Бұл процестерді оңтайландыру өтімділікті қамтамасыз етіп қана қоймайды, сонымен қатар мүмкіндіктерді жіберіп алу және сыртқы қаржыландыруға тәуелділікті арттыру сияқты қолма-қол ақшаның жетіспеушілігімен байланысты тәуекелдерді азайтады. Кәсіпорындар ақша ағындарының стратегияларын мезгіл-мезгіл қайта қарап, жетілдіріп отыруы керек. Ақша ағындарының тұрақты аудитін жүргізу қайталанатын мәселелерді анықтауға және жақсарту бағыттарын анықтауға көмектеседі. Өз тәсілдерін үнемі жетілдіре отырып, кәсіпорындар дамып келе жатқан нарықтық жағдайларға бейімделе алады және ақша ағындарын басқару тәжірибесінің тиімділігін сақтай алады. Қорытындылай келе, ақша ағындарын басқарудың тиімділігін арттыру технологиялық инновацияларды, стратегиялық теңестіруді және мәдени міндеттемелерді үйлестіруді қажет ететін үздіксіз процесс болып табылады. Тиімсіздікті бірнеше деңгейде жою арқылы кәсіпорындар өтімділікті арттыра алады, тәуекелдерді азайтады және қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізе алады, сайып келгенде тұрақты өсуді ынталандырады. Бұл зерттеу телекоммуникациялық компаниялардың, атап айтқанда "Қазақтелеком" АҚ-ның ақша ағындарын басқаруды оңтайландыруға және операциялық және қаржылық көрсеткіштерін жақсартуға мүмкіндік беретін принциптер мен тәжірибелерді қабылдау қажеттілігін көрсетеді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеуде қолданылатын зерттеу әдістемесі ақша ағындарын басқару тәжірибесінің тиімділігін мұқият бағалау үшін сандық және сапалық тәсілдерді біріктіреді. Жетекші телекоммуникациялық компанияның бес жылдық кезеңдегі (2019-2023) қаржылық көрсеткіштерін зерттей отырып, әдістеме операциялық және қаржылық нәтижелерді жақсарту үшін компанияның ақша ағындарын қаншалықты жақсы басқарғанын анықтауға бағытталған. Зерттеу компанияның ақша ағындарын басқару тәжірибесі туралы жан-жақты түсінік беру үшін қаржылық талдаудың әртүрлі әдістерін біріктіретін сипаттамалық және аналитикалық зерттеу дизайнын пайдаланады. Бұл тәсілдің негізгі бағыты ақша ағындарын горизонталды талдауды және коэффициенттерге негізделген бағалау

әдістерін қолдану болып табылады, олар бірге оңтайландыру тенденцияларын, тиімсіздіктерін және әлеуетті бағыттарын анықтауға ықпал етеді:

1. Зерттеуде горизонталды талдау әдістеменің негізгі құрамдас бөлігі ретінде зерттеуде қолданылады, көрсетілген кезеңдегі ақша ағындарының өзгеруіне салыстырмалы баға беріледі. Аталған әдіс қаржылық көрсеткіштердің өсу қарқынын, төмендеуін немесе тоқырауын анықтай отырып, операциялық, қаржылық және инвестициялық қызмет бойынша ақша ағыны тенденцияларын көрсетеді. Осы өзгерістерді бақылай отырып, горизонталды талдау стратегиялық шешімдер қабылдауға және ресурстарды бөлуге негіз болатын заңдылықтарды анықтайды.

2. Зерттеу сонымен қатар ұйымның қысқа мерзімді қаржылық міндеттемелерді орындау қабілетін бағалау үшін өтімділік коэффициенттерін пайдаланады. Бұл коэффициенттер компанияның төлем қабілеттілігі мен операциялық тиімділігі туралы маңызды түсінік береді, оның айналым капиталын тиімді басқару қабілетін бағалайды. Мұндай бағалау компанияның күнделікті жұмысын қаншалықты жақсы қолдай алатынын түсіну үшін өте маңызды, сонымен бірге оның функционалдығына нұқсан келтіруі мүмкін өтімділік дағдарыстарының алдын алады.

Сонымен қатар, коэффициенттерге негізделген бағалау кеңірек қаржылық көрсеткіштерді зерттеу арқылы горизонталды және арақатынас талдауларын толықтырады. Бұл бағалаулар компанияның ақша ағындарының тиімділігіне егжей-тегжейлі көзқарас береді, яғни ақша ресурстарының кіріс алу және инвестицияларды қолдау үшін қаншалықты тиімді пайдаланылатынын көрсетеді. Коэффициенттерді қолдану талдаудың тереңдігін арттырады, бұл салалық эталондар мен озық тәжірибелер контекстінде қаржылық көрсеткіштерді толықтай зерттеуге мүмкіндік береді. Нәтижелердің сенімділігі мен өзектілігін қамтамасыз ету үшін зерттеу компанияның 2019 және 2023 жылдар аралығында жарияланған жылдық қаржылық есептілігінен алынған екінші реттік деректерге негізделген. Компания есептері ақша ағындарының құрылымы мен тенденцияларын мұқият зерттеуге мүмкіндік беретін толық деректер жиынтығын ұсынады. Аталған деректерді зерттеу әдістемелері арқылы талдай отырып, ақша ағындарын басқару тәжірибесінің тиімділігі туралы пайдалы түсінік беріледі (кесте – 1).

Кесте 1. Ақша ағындарының өтімділік көрсеткіштері

Көрсеткіш	Формула	Стандартты мән	Интерпретациясы
Absolute Liquidity Ratio	$K_{absl} = \frac{Cash\ and\ Cash\ Equivalents}{Current\ Liabilities}$	$K_{absl} > 0$	Дереу төлем қабілеттілігін көрсетеді. Төменгі мәндер қысқа мерзімді міндеттемелерді жабу үшін өтімді қаражаттың жеткіліксіздігін көрсетеді.

Quick Liquidity Ratio	$K_{ql} = \frac{Cash\ Equivalents + Accounts\ Receivable}{Current\ Liabilities}$	$K_{ql} > 1$	Тауарлы-материалдық құндылықтардан бөлек міндеттемелерді орындау қабілетін көрсетеді.
Current Liquidity Ratio	$K_{curl} = \frac{Current\ Assets}{Current\ Liabilities}$	$K_{cur} > 2$	Өтімділіктің жалпы өлшемін қамтамасыз етеді. Төмен мәндер міндеттемелерді орындаудағы қаржылық тәуекелдерді көрсетеді.

Ескерту: авторлар құрастырған

3. Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері ақша ағындарын басқару тәжірибесінің ұзақ мерзімді бағалау үшін қолданылады. Қаржылық тұрақтылықтың маңызды көрсеткіштері анықталады, есептеледі және мұқият талданады. Бұл көрсеткіштер ұйымның тұрақты ақша ағындарын ұстап тұру, міндеттемелерді орындау және ұзақ мерзімді көріністе стратегиялық өсуді қолдау қабілеті туралы түсінік береді (кесте-2).

Кесте 2. Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері

Көрсеткіш	Формула	Стандартты мән	Интерпритациясы
Autonomy Coefficient	$K_{aut} = \frac{Equity}{Total\ Assets}$	$K_{aut} \geq 0.2$	Жалпы активтердегі меншікті капиталдың үлесін көрсетеді. Төмен мәндер сыртқы қаржыландыруға үлкен тәуелділікті көрсетеді.
Funding Ratio	$K_{fund} = \frac{Equity}{Borrowed\ Funds}$	$K_{fund} \geq 1$	Меншікті капитал мен қарыз арасындағы тепе-теңдікті өлшейді. Төменгі коэффициенттер жоғары қаржылық тәуелділікті көрсетеді.
Financial Risk Ratio	$K_{risk} = \frac{Borrowed\ Funds}{Equity}$	$K_{risk} < 0.5$	Қаржылық тәуекел деңгейін бағалайды. Жоғары мәндер үлкен тәуекелді білдіреді.

Maneuverability of Own Working Capital	$K_{man} = \frac{Working\ Capital}{Equity}$	$0.1 \leq K_{man} \leq 0.2$	Кәсіпорынның операциялық қажеттіліктер үшін қаражатты икемді басқару қабілетін бағалайды.
Financial Stability Coefficient	$K_{stab} = \frac{Equity + Long - term\ Liabilities}{Total\ Assets}$	$0.5 \leq K_{stab} \leq 0.9$	Жалпы қаржылық тұрақтылықты көрсетеді. Төменгі мәндер ықтимал қаржылық тұрақсыздықты көрсетеді.

Ескерту: авторлар құрастырған

Горизонталды талдаудың, өтімділік коэффициенттерінің және қаржылық тұрақтылық көрсеткіштерінің интеграциясы ақша ағындарын басқарудың тиімділігін бағалаудың кешенді негізін белгілейді. Тәсіл басқарудағы тиімсіздікті көрсетіп, ықтимал осалдықтарды анықтап қана қоймайды, сонымен қатар ақша ағындарының тәжірибесін оңтайландыруға бағытталған нақты стратегияларды тұжырымдауды жеңілдетеді. Осы аналитикалық құралдарды пайдалана отырып, ұйымдар қарқынды дамып келе жатқан экономикалық ортада тұрақты өсу мен тұрақтылықты қамтамасыз ете отырып, қаржылық тұрақтылығы мен операциялық тиімділігін арттыра алады.

Нәтижелер және талқылау

Горизонталды талдау. "Қазақтелеком" АҚ-ның 2019-2023 жылдарға арналған ақша ағындарын талдау арқылы ұйым ішіндегі ақша ағындарын басқарудың тиімділігін бағаланады. Ақша ағындары олардың құрылымында ұйымның операциялық, инвестициялық және қаржылық қызметінің объективі арқылы зерттеледі. Ақша ағындарының құрылымдық көрсеткіштері горизонталды талдау көмегімен зерттеледі, атап айтқанда есепті жылдағы қолма-қол ақшаның қозғалысын алдыңғы кезеңмен салыстыру - қолма-қол ақшаның қай бағытта алынғанын және жұмсалғанын анықтау және осы көрсеткіштерде қандай қызмет түрлерінің жоғарылағанын немесе төмендегенін анықтау. Қажетті көрсеткіштер үшін ақша ағындарының горизонталды талдауы қолданылады, яғни оң, теріс және таза ақша ағындарының динамикасы жеке көздеріне қатысты зерттеледі, өсу қарқыны мен көлемін есептелді, көлемі өзгеру тенденциясын белгіленді. Деректер көмегімен ақша ағындарының ағымдағы қызметін талдайық (кесте – 3).

Ұсынылған деректерге сүйене отырып, 2021, 2022 және 2023 жылдардағы операциялық қызметтен түскен ақша ағындарының айтарлықтай тенденцияларын байқауға болады. 2022 жылы ақша қаражаттарының жалпы ағыны 2021 жылмен салыстырғанда 4% - ға төмендеп, жалпы сомасы 223 828.422 млн теңгені құрады. Алайда, 2023 жылы ақша ағыны қалпына келіп, 4% - ға өсіп, 233 840.767 млн теңгеге жетті.

Кесте 3. 2021-2023 жж. арналған ағымдағы қызметтен түскен ақша ағындарын талдау

Көрсеткіш	2021 (мың теңге)	2022 (мың теңге)	2023 (мың теңге)	Өзгеріс (2022 және 2021)	Өзгеріс (2023 және 2022)	Өсім (2021 және 2022) (%)	Өсім (2022 және 2023) (%)
1. Cash Inflows							
1.1. Profit before tax	112,399,488	125,477,299	115,473,752	13,077,811	10,003,547	12	-8
1.2. Depreciation	66,901,323	68,304,671	69,592,520	1,403,348	1,287,849	2	2
1.3. Amortization	20,704,721	21,529,004	28,882,726	824,283	7,353,722	4	34
1.4. Impairment losses (non-financial assets)	182,062	2,009,711	1,414,583	1,827,649	595,128	100	-30
1.5. Impairment losses (financial assets)	1,933,380	4,863,950	4,036,491	2,930,570	827,459	152	-17
1.6. Foreign exchange loss	944,923	8,966,674	152,252	8,021,751	9,118,926	848	(101)
1.7. Other income (government grants)	0	4,209,415	6,154,321	4,209,415	1,944,906	-	(46)
Total Inflows	232,069,468	223,828,422	233,840,767	8,241,046	10,012,345	(4)	4
2. Cash Outflows							
2.1. Payments to suppliers	-	300,000	19,983,701	300,000	19,683,701	-	-
2.2. Employee benefits	103,845	6,227,709	140,871	6,331,554	6,086,838	6093	98
2.3. Finance costs	34,899,745	32,156,946	31,048,687	2,742,799	1,108,259	(8)	(3)
2.4. Income tax paid	17,497,499	19,037,908	23,272,237	1,540,409	4,234,329	(9)	(22)
Total Outflows	169,582,566	209,959,455	218,599,347	40,376,889	8,639,892	24	4
Net Cash Flows from Operating Activities	121,148,843	172,289,748	177,972,764	51,140,905	5,683,016	42	3

Ескерту: авторлар құрастырған

Бұл ауытқу компанияның осы жылдардағы операциялық көрсеткіштерінің кейбір құбылмалылығын көрсетеді. Ақша ағындарын бөле отырып, салық салуға дейінгі пайда 2022 жылы 12% - ға өсіп, 112 399.488 млн теңгеден 125 477.299 млн теңгеге дейін өскенін көрсетті. Алайда, 2023 жылы 8% - ға төмендеу байқалды, салық салуға дейінгі пайда 115 473.752 млн теңгеге дейін төмендеді. Бұл тенденция, әсіресе құбылмалы нарықтық жағдайда, кірістілікті сақтаудағы ықтимал мәселелер барын көрсетеді. Ақшалай емес түзетулерге келетін болсақ, амортизация ақша ағындарының өсуіне оң ықпал етті, 2021 жылдан 2023 жылға дейін сәйкесінше 2% және 4% шекті өсу қарқынын көрсетті. 2023 жылы амортизацияның айтарлықтай өсуі (өткен жылмен салыстырғанда 34% - ға өсті) материалдық емес активтерге инвестициялардың ұлғаюын немесе активтер балансының өзгеруін көрсетуі мүмкін. Қаржылық емес активтер бойынша құнсызданудан болған шығындар 2022 жылы күрт өсті, 2021 жылғы 182 062 мың теңгемен салыстырғанда барлығы 2 009 711 мың теңге тіркелді. Алайда, 2023 жылы бұл көрсеткіш 30% - ға төмендеді. Сол сияқты, қаржылық активтердің құнсыздануынан болған шығындар 2022 жылы айтарлықтай өсті, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 152% - ға өсті, бірақ 2023 жылы 17% - ға төмендеді, бұл компанияның қаржылық жағдайының ықтимал тұрақтануын көрсетеді. Керісінше, 2022 жылы валюталық шығындардың айтарлықтай өсуі байқалды, бұл -8 966.674 млн теңге шығынға әкелді, бұл 2021 жылғы -944.923 млн теңгеден күрт өзгерді. Алайда, компания бұл шығынды 2023 жылы 152 252 мың теңге пайда туралы есеп беріп, жеңілдете алды. Бұл өзгеріс шетел валютасын басқарудың жетілдірілген стратегияларын көрсетеді.

Шығыстарға келетін болсақ, 2022 жылы қолма-қол ақшаның жалпы ағыны 2021 жылмен салыстырғанда 24% - ға өсіп, жалпы сомасы 209 959.455 млн теңгені құрады. 2022 жылы жабдықташыларға төлемдердің өсуі операциялық белсенділіктің немесе кіріс шығындарының артқанын көрсетеді. Алайда, 2023 жылы қолма-қол ақшаның жалпы ағыны қосымша 4% - ға өсіп, 218 599.347 млн теңгені құрады. Қызметкерлерге төленетін жәрдемақыларда айтарлықтай өзгерістер болды, 2022 жылы қызметкерлерге байланысты шығындарды түзетуге байланысты күрт теріс мән тіркелді. Бұл көрсеткіш 2023 жылы айтарлықтай жақсырақ болды, дегенмен әлі де теріс болып қала береді, яғни қызметкерлердің шығындарын басқарудағы ықтимал жақсартуларды көрсетеді. Жалпы алғанда, операциялық қызметтен түскен таза ақша ағындары 2022 жылы 42% - ға айтарлықтай өсіп, 172 289.748 млн теңгені құрады, бұл ақша ағындарының төмендеуіне қарамастан тұрақты қалпына келтіруді көрсетеді. Өсім 2023 жылы 3% - ға баяу қарқынмен болса да жалғасты, өз кезегінде 177 972.764 млн теңге таза ақша ағынына әкелді. Ақша ағындарының тұрақты оң траекториясы "Қазақтелеком" АҚ ақша қаражаттарының түсуі мен кетуінің ауытқуы жағдайында да өзінің операциялық қызметін тиімді басқаратынын көрсетеді.

Өтімділік көрсеткіштері. Өтімділік коэффициенттері компанияның қаржылық тұрақтылық пен операциялық тиімділік туралы түсінік бере отырып, қысқа мерзімді қаржылық міндеттемелерді орындау қабілетін бағалайды. 2019-

2023 жылдарға есептелген коэффициенттер интерпретацияның стандартты көрсеткіштерімен салыстырылады (кесте-4).

Кесте 4. "Қазақтелеком" АҚ 2019-2023 жж. кезеңдегі қаржылық көрсеткіштері

Жыл	Абсолютті өтімділік	Жылдам өтімділік	Ағымдағы өтімділік
2023	0.203	0.930	1.186
2022	1.095	0.779	1.571
2021	0.927	0.874	2.051
2020	0.557	0.755	1.098
2019	0.384	0.678	1.041

Ескерту: авторлар құрастырған

Компанияның 2019 жылдан 2023 жылға дейінгі өтімділік коэффициенттері оның қаржылық жағдайы мен қысқа мерзімді міндеттемелерді орындау қабілеті туралы маңызды ақпаратты ашады. Абсолютті өтімділік коэффициентінен бастап, бұл көрсеткіш дебиторлық берешекке немесе тауарлық-материалдық құндылықтарға сүйенбестен ағымдағы міндеттемелерді жабу үшін қол жетімді ақша қаражаттары мен олардың баламалары сияқты өтімді қорлардың үлесін өлшейді. Бұл арақатынастың стандартты өлшемі 0,2-ден жоғары. 2023 жылы осы коэффициент 0,203 құрады, жаңа стандартқа сәйкес келеді, және шектеулі жедел төлем қабілеттілігін көрсетеді. Коэффициент 1,095 деңгейінде айтарлықтай жоғары болған 2022 жылмен күрт қарама-қайшы келеді, бұл міндеттемелерді уақтылы орындаудың сенімді әлеуетін көрсетеді. Сол сияқты, 2021 жылы жоғары мән 0,927 болды, яғни жоғары өтімділікті білдіреді. Алайда, 2020 және 2019 жылдар сияқты алдыңғы жылдар сәйкесінше 0,557 және 0,384 төмен коэффициенттерді көрсетті. Бұл мәндер эталоннан жоғары болғанымен, олар жақсарту мүмкіндіктерін көрсетті. 2023 жылы 2022 жылмен салыстырғанда күрт құлдырау алаңдаушылық туғызады және өтімді активтердің қолжетімділігінің төмендеуін болжайды, ақша ағындарының өсуіне немесе резервтердің қысқаруына байланысты болуы мүмкін. Компанияның тауарлық-материалдық құндылықтарға сүйенбестен қолма-қол ақшаны, олардың баламаларын және дебиторлық берешекті пайдалана отырып, міндеттемелерді орындау қабілетін бағалайтын жылдам өтімділік коэффициенті 1 стандартты көрсеткіштен дәйекті түрде төмендеді. Аталған коэффициент 2023 жылы 0,930 құрады, 2022 жылы 0,779 және 2021 жылы 0,874-тен сәл жақсырақ екені белгілі, бірақ әлі де қажетті деңгейден төмен. 2020 және 2019 жылдардағы көрсеткіштер сәйкесінше 0,755 және 0,678 деңгейінде ағымдағы міндеттемелерді жабу үшін жылдам активтердің жеткіліксіздігінің тенденциясын күшейтеді. Осы тұрақты тапшылық компанияның қысқа мерзімді міндеттемелерді орындау үшін бірден қол жетімді болмауы мүмкін басқа өтімді емес активтерге немесе тауарлық-материалдық құндылықтарға тәуелділігін көрсетеді. Көрсеткішті орындай алмау компанияның дебиторлық берешекті басқаруды жақсартуы және қаржылық жүктемені азайту үшін өтімділіктің жоғары деңгейін қамтамасыз етуі керек екенін көрсетеді.

Ағымдағы активтердің ағымдағы міндеттемелерді жабудың жалпы қабілетін өлшейтін ағымдағы өтімділік коэффициенті де аралас екендігі белгілі болды. Бұл арақатынастың стандарты 2-ден жоғары, және тек 2021 жылы компания 2,051 коэффициентімен қол жеткізді, және жақсы өтімділікті көрсетті. Керісінше, 2023 жылы 1,186-ға дейін төмендеу байқалды, қаржылық міндеттемелерді орындаудағы тәуекелдерді көрсететін мөлшерден айтарлықтай төмен. Аталған арақатынас 2022 жылы 1,571 деңгейінде сәл жақсырақ болды, бірақ әлі де стандартқа сәйкес келмеді. Алдыңғы жылдары ағымдағы өтімділік 2020 жылы 1,098 және 2019 жылы 1,041 болды, міндеттемелерге қатысты ағымдағы активтердің оңтайлы балансын сақтау үшін біртіндеп басқарылғанын көрсетеді. 2021 жылы айтарлықтай жақсару уақытша болған сияқты, себебі кейінгі жылдар алаңдатарлық төмендеу үрдісін көрсетеді. Аталған төмендеу схемасы активтерді бөлудегі және ақша ағындарын басқарудағы ықтимал тиімсіздікті көрсетіп отыр. Қорытындылай келе, өтімділік коэффициенттерін талдау компанияның қаржылық тұрақтылығының әсіресе 2023 жылы әлсіреу тенденциясын көрсетеді. Абсолютті өтімділік коэффициенті 2021 және 2022 жылдары қысқа уақыт ішінде жоғары көрсеткіштерді көрсеткенімен, жылдам және ағымдағы өтімділік коэффициенттері стандартпен салыстырғанда тұрақты түрде төмен көрсеткіштерді көрсетті. Жағдай ақша қаражаттарының қозғалысы мен қысқа мерзімді қаржылық міндеттемелерді басқарудағы өсіп келе жатқан мәселелерді білдіреді. Осы жағдай қаржылық тұрақтылықты қалпына келтіру үшін өтімді активтерді басқару, дебиторлық берешекті өндіріп алу және жалпы операциялық тиімділік стратегияларын жетілдіруді талап етеді.

Қаржылық Тұрақтылық Көрсеткіштері. Қаржылық тұрақтылық көрсеткіштері компанияның қаржылық жағдайы және оның экономикалық ауытқуларға төтеп беру қабілеті туралы маңызды түсінік береді. Бұл көрсеткіштер меншікті капитал мен міндеттемелер арасындағы тепе-теңдікті бағалайды, қаржылық тәуекелді өлшейді және компанияның айналым капиталын тиімді басқару қабілетін бағалайды. Бұл зерттеуде біз 2019-2023 жылдарға арналған қаржылық тұрақтылықтың негізгі көрсеткіштерін есептедік. Оларға автономия коэффициенті, қаржыландыру коэффициенті, қаржылық тәуекел коэффициенті, маневрлік коэффициенті және қаржылық тұрақтылық коэффициенті жатады. Талдау жақсарту бағыттарын анықтау үшін нәтижелерді стандартты мәндермен салыстыра отырып, компанияның қаржылық тұрақтылығының ықтимал тәуекелдері мен қиындықтарын анықтауға бағытталған (кесте – 5).

Кесте 5. "Қазақтелеком" АҚ 2019-2023 жж. кезеңдегі тұрақты қаржылық көрсеткіштері

Жыл	Автономия коэффициенті	Қаржыландыру коэффициенті	Қаржылық тәуекел коэффициенті	Маневрлік коэффициент	Қаржылық тұрақтылық коэффициенті
2019	-3.4544	-0.7755	4.4544	0.0215	-3.5959
2020	-2.2084	-0.6883	3.2084	-0.0403	-2.4242
2021	-3.2154	-0.7628	4.2154	-0.3530	-2.9781
2022	-2.2324	-0.6906	3.2324	-0.3284	-1.7376
2023	-1.5485	-0.6076	2.5485	-0.1013	-1.8365

Ескерту: авторлар құрастырған

Нәтижелер, кестеде көрсетілгендей, компанияның қаржылық жағдайын бағалау үшін маңызды болып табылатын бірнеше тенденциялар мен заңдылықтарды ашады: Жалпы капиталдағы меншікті капиталдың үлесін көрсететін автономия коэффициенті барлық жылдар ішінде айтарлықтай теріс болып табылады, $\geq 0,2$ стандартты мәнінен күрт алшақ. Бұл қарыз қаражаттарына шамадан тыс тәуелділікті көрсетеді, және қаржылық тәуелсіздіктің әлсіздігін көрсетеді. Меншікті капитал мен қарыз қаражаты арасындағы тепе-теңдікті бағалайтын қаржыландыру коэффициенті де дәйекті түрде теріс және ≥ 1 стандартты мәнінен айтарлықтай төмен. Бұл компанияның сыртқы қаржыландыруға қатты тәуелділігін растайды, және қаржылық осалдықты арттыруы мүмкін.

Қарызды қаржыландырумен байланысты тәуекел дәрежесін өлшейтін қаржылық тәуекел коэффициенті барлық жылдар бойы $\leq 0,5$ стандартты мәнінен айтарлықтай жоғары болып қалады. Капитал құрылымындағы меншікті капиталдан міндеттемелердің басым болуына байланысты айтарлықтай қаржылық тәуекелді көрсетеді. Компанияның айналым капиталын қаржыландырудағы меншікті капиталының икемділігін бағалайтын маневрлік коэффициент 2019 жылдан басқа жылдары теріс болып табылады. 0,1–0,2 стандартты диапазоны қанағаттандырылмаған, операциялық қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін меншікті капиталды пайдалануда икемділіктің жоқтығын көрсетеді. Сонымен, тұрақты қаржыландыру көздері мен міндеттемелер арасындағы тепе-теңдіктің жан-жақты өлшемін қамтамасыз ететін қаржылық тұрақтылық коэффициенті дәйекті түрде теріс және 0,5-0,9 стандартты диапазоннан төмен. Есептелген көрсеткіштер компанияның қаржылық құрылымындағы айтарлықтай тұрақсыздықты көрсетеді. Тұтастай алғанда, көрсеткіштер тұрақты қаржылық тұрақсыздықты және сыртқы қаржыландыруға қатты тәуелділікті көрсетеді, және компанияның ұзақ мерзімді төлем қабілеттілігіне айтарлықтай қауіп төндіреді. Аталған мәселелерді шешу меншікті капиталды нығайту, қарыз қаражаттарына тәуелділікті азайту және қаржылық икемділікті арттыру бойынша стратегиялық шараларды қажет етеді.

Ақша ағындарын басқаруды жетілдірудің негізгі бағыттары.

Компанияның ақша ағындары айтарлықтай құбылмалылықты көрсетті, 2022 жылы маңызды төмендеумен, содан кейін 2023 жылы қалпына келтірумен ерекшеленді. Салық салуға дейінгі пайда да айтарлықтай ауытқуларды көрсетті, және 2023 жылы күрт төмендеу байқалды. Осы ауытқуларды ескере отырып, компания үшін болжаудың жан-жақты және сенімді модельдерін енгізу өте маңызды. Аталған модельдер ақша ағындарын дәлірек болжауға мүмкіндік береді, және рентабельділіктің ықтимал төмендеуіне жақсы дайындалуға ықпал етеді. Сонымен қатар, операциялық тиімділіктің жоғарылауымен бірге негізгі кіріс көздерін анықтауға үнемі назар аудару болашақта ақша ағындарының құрылымын тұрақтандыруға ықпал етеді. Сондай-ақ, ақша ағындарының, әсіресе жабдықтаушыларға төлемдер мен қызметкерлерге төленетін жәрдемақылардың

айтарлықтай өсуі компанияның қызметіндегі ықтимал тиімсіздікті немесе шығындардың өсуін көрсетеді. Осы тенденцияға қарсы тұру үшін компанияға шығындарды онтайландырудың мақсатты стратегияларын қабылдаған жөн. Олар неғұрлым қолайлы шарттарды қамтамасыз ету үшін жеткізушілермен келісімшарттарды қайта қарауды және жалпы қаржылық мақсаттарға сәйкестікті қамтамасыз ету үшін қызметкерлерге берілетін жәрдемақылардың құрылымын қайта қарауды қамтуы мүмкін. Сонымен қатар, тұрақты операциялық аудиттерді жүргізу шығындарды азайтудың әлеуетті бағыттары туралы қосымша ақпарат береді, шығындарды тұрақты басқаруға ықпал етеді. Құнсызданудан болған шығындардың ауытқуы және шетел валютасындағы елеулі шығындар, әсіресе 2022 жылы, компанияның сыртқы нарық конъюнктурасына осалдығын көрсетеді. Аталған шығындар 2023 жылы азайтылғанымен, олар тәуекелдерді басқарудың неғұрлым сенімді жүйесінің шұғыл қажеттілігін көрсетеді. Компанияны осындай құбылмалылықтан қорғау үшін оған валюталық тәуекелдерді азайту үшін хеджирлеу стратегияларына инвестиция салу, сондай-ақ болашақ қаржылық сәтсіздіктердің алдын алу үшін активтердің құнсыздануының қатаң саясатын белгілеу ұсынылады. Өтімділікке келетін болсақ, компанияның абсолютті, жылдам және ағымдағы көрсеткіштері салалық көрсеткіштерге сәйкес келмеді, әсіресе 2023 жылы, бұл қысқа мерзімді міндеттемелерді орындаудағы ықтимал қиындықтарды көрсетеді. Өтімділікті арттыру үшін дебиторлық берешек айналымын жақсартуға жаңа назар аудару қажет. Бұған жеңілдіктер немесе қарыздарды жедел өтеуді ынталандыратын басқа әдістер арқылы мерзімінен бұрын төлемдерді ынталандыру арқылы қол жеткізуге болады. Сонымен қатар, өтімді емес активтерге байланысты қолма-қол ақшаны босату үшін тауарлы-материалдық құндылықтарды басқаруды жетілдіру және қысқа мерзімді ақша резервтерін ұлғайту үшін жеткізушілердің төлем кестелерін түзету өтімділікті одан әрі нығайтады. Соңғы жылдардағы өтімділік коэффициенттерінің төмендеуін ескере отырып, компания үшін қолма-қол ақшаны резервтеу саясатын қатаңдату және қысқа мерзімді несие желілерін зерттеу өте маңызды, осылайша күтпеген қаржылық мәселелерден қорғауды қамтамасыз етеді және ықтимал қаржылық күйзелістерге қарсы тұрақтылықты арттырады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, "Қазақтелеком" АҚ-ның 2019 жылдан 2023 жылға дейінгі ақша ағындарын басқаруды бағалауы шешілуі тиіс күрделі және маңызды олқылықтарды көрсетеді. Компания құбылмалы ақша ағындарын басқаруда белгілі бір мүмкіндіктерді көрсетті, дегенмен операциялық ақша ағындарының сәйкес келмеуі, шығындарды басқарудағы тиімсіздік және өтімділіктің тұрақсыздығы сияқты мәселелер туындады. Аталған факторлар ақша ағындарын басқарудың неғұрлым интеграцияланған, стратегиялық тәсілінің қажеттілігін көрсетеді. Осы мәселелерді шешу үшін компания ақша ағындарын дәлірек болжай алатын неғұрлым күрделі болжау модельдерін енгізуі керек. Аталған шара компанияға кірістіліктің төмендеу кезеңдеріне дайындалуға мүмкіндік бере отырып, көрегендікті жақсартуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, шығындарды

бақылаудың қатаң шаралары арқылы шығындарды басқаруды оңтайландыру тиімсіздікті жоюға көмектеседі, ал дебиторлық берешек айналымы мен тауарлық-материалдық құндылықтарды басқаруды жақсарту арқылы өтімділікті арттыру қаржылық жағдайды одан әрі тұрақтандырады. Сондай-ақ, компанияның сыртқы қарызға тәуелділігін азайту және меншікті капиталды ұлғайтуға назар аудару қаржылық тәуекелдерді азайтады және ұзақ мерзімді тұрақтылықты арттырады. Осы шаралар тез өзгеретін экономикалық жағдайда компанияның қаржылық жағдайын нығайту үшін қажет. Зерттеуде көрсетілген ұсыныстар ақша ағындарын басқаруды оңтайландыруға ғана емес, сонымен қатар компанияның қауіпсіз қаржылық болашағын қамтамасыз ете отырып, операциялық тиімділікті арттыруға бағытталған. Аталған ұсыныстарды қолдау үшін "Қазақтелеком" АҚ төлемдер кестесін ақша ағындарымен, әсіресе ірі операциялық шығындармен сәйкестендіруге назар аударуы керек. Сонымен қатар, ақша ағындарының тұрақты мониторингі және операциялық, инвестициялық және қаржылық қызметке стратегиялық қаражат бөлу қаржылық менеджментті оңтайландыруға мүмкіндік береді. Ақша қаражаттарының қозғалысы мен өтімділікті басқарудың автоматтандырылған жүйелеріне инвестициялау нақты уақыт режимінде қаржылық тенденцияларды бақылауды қамтамасыз етеді және негізделген шешімдер қабылдауға ықпал етуі мүмкін. Ұйым ішінде қаржылық тәртіп мәдениетін қалыптастыру тағы бір маңызды қадам болып табылады. Бюджеттік менеджмент пен қаржылық есептілікке бағытталған кешенді оқыту бағдарламаларын жүзеге асыра отырып, қызметкерлер ақша ағындарын тиімді басқаруға үлес қосу үшін жақсы жабдықталған болады. Сонымен қатар, озық тәжірибелермен және стандартты қаржылық стратегиялармен алмасу үшін телекоммуникация саласындағы басқа компаниялармен ынтымақтастық жақсарту үшін құнды ақпарат береді. Осы бағыттарды жүйелі түрде қарастыра отырып, "Қазақтелеком" АҚ өзінің қаржылық тұрақтылығын арттырып, ақша ағындарын басқаруды оңтайландырады және операциялық тиімділікті арттыра алады, өзінің ұзақ мерзімді тұрақтылығын және барған сайын бәсекеге қабілетті нарықта өсуін қамтамасыз етеді.

Алғыс. Зерттеуді Қазақстан Республикасы Ғылым Және Жоғары Білім Министрлігінің Ғылым Комитеті қаржыландырды («Макроэкономикалық, саяси және цифрлық процестердің Қазақстанның қаржылық тұрақтылығына әсерін зерттеу» АР19674948).

Әдебиеттер тізімі

1. Zvolovich O. Cash Management: Prospects in Russia. [Электронды ресурсы]. – Кіру режимі: <http://bankir.ru/technologii/s/cash-management-perspektivi-v-rossii9862211> (қаралған күні: 13.08.2025)
2. Klyvanov Y. Use of Banking Products for Effective Financial Management // Financial Director. – 2012. – № 12. – С. 19-29.

3. Comprehensive Cash Flow Management (Cash Management). [Электронды ресурс]. – Кіру режимі: <http://www.gazpcombank.ru/Corporate/rkmanage> (қаралған күні: 15.08.2025)

4. Королев А.А., Ларин А.В. Банковские расчетные продукты для современного казначейства// Расчеты и операционная работа в коммерческом банке. – 2009. – №6. – С. 74-82.

5. Moskalenko A. Moving to Cash. Company. – 2012. – No. 37.

6. Cash Management Products [Электронный ресурс]. 2012. URL: <http://www.alfabank.ru/corporate/cash> (дата обращения: 16.08.2025).

7. Shcherbakova V. I., Manerov G. M. The Problems of Financial Stability Assessment of Local Budgets in the Market Economy//Economic Bulletin of Donbass. – 2011. – № 2. – С. 94–99.

8. Kovalenko Yu. M. The Essence of the Institutional Environment of the Financial Sector Economy // Economic Bulletin of Donbass. – 2011. – № 1(23). – С. 92–97.

Information about the authors

Laura A. Kuanova – PhD, Acting Docent, al-Farabi Kazakh National University Almaty, Kazakhstan. Email: kuanova.laura@kaznu.kz, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7354-4506>

***Aliya S. Shadkam** – Master’s Degree, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan. Email: wasaliya2002@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4595-0982>

Авторлар туралы мәліметтер

Қуанова Л.А. – PhD, доцент м.а., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан. Email: kuanova.laura@kaznu.kz, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7354-4506>

***Шадкам А.** – магистр, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан. Email: wasaliya2002@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4595-0982>

Сведения об авторах

Қуанова Л. А. – PhD, и. о. доцента, КазНУ им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан. Email: kuanova.laura@kaznu.kz, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7354-4506>

***Шадкам А.** – Магистратура, КазНУ им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан. Email: wasaliya2002@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4595-0982>